

Elementi Strossmayerova razumijevanja i formacije svećenstva te njegov odnos prema svećenicima

NIKO IKIĆ*

UDK: 27-722.52 Strossmayer, J.J. • Pregledni članak
Primljeno: 13. listopada 2017. • Prihvaćeno: 18. lipnja 2018.

Sažetak: *Temleći svoje razumijevanje svećeništva na tadašnjim relevantnim crkvenim dokumentima, Josip Juraj Strossmayer nastojao je formirati svoje svećenstvo primarno kao pastoralne suradnike koji će biti kadri teološki odgovoriti svim liberalnim napadima onoga vremena. Na temelju Strossmayerovih fragmentarnih misli o toj temi, koje su skupljane samo po njegovim okružnicama i poslanicama upućenim svećenicima, cilj je ovoga članka orisati njegov željeni lik svećenika i profil njegove formacije pastoralnoga suradnika, koji je u dijaloškom odnosu prema Bogu i svijetu. Put do cilja vodi preko kratkoga predstavljanja liberalnoga duha njegova vremena te sastavljanja kamenčića njegova pastoralnoga mozaika svećenika s jednim malim ekumenskim pogledom do skiciranja njegova teološko-pastoralnoga razumijevanja biti i uloge svećenika i njegova formacijskoga nastojanja. Iz svega se iščitava Strossmayerov biskupski i bratski odnos ljubavi i zajedništva prema svećenicima. Prožet prijateljskim odnosom, on se brine zdušno za njihov duhovni, kulturni, intelektualni i teološki rast.*

Ključne riječi: *sveti red, svećenstvo, liberalni utjecaj.*

Uvod

Josip Juraj Strossmayer u svome vremenu i na svome prostoru nije razvijao sustavnu teologiju o svećeništvu, ali je u mnogobrojnim tekstovima o njemu uvijek gledao i klesao lik svećenika iz pastoralne perspektive.

* Prof. dr. sc. Niko Ikić,
Katolički bogoslovni
fakultet Sveučilišta u
Sarajevu, J. Stadlera 5,
71000 Sarajevo,
Bosna i Hercegovina,
niko.ikic@bih.net.ba

Ovdje se traga za njegovim mislima o svećeništvu koje su razasute po njegovim okružnicama i poslanicama upućenim svećenicima, a sabrane su u izdanju Đakovačko-osječke nadbiskupije.¹ Želja je orisati njegov željeni lik i pokušati skicirati profil svećenika koji je u dijaloškom odnosu prema Bogu i svijetu. Ovdje se polazi od tadašnjih relevantnih crkvenih dokumenata o svećeništvu u kontekstu snažnoga liberalnoga duha Strossmayerova vremena. U toj borbi svećenici su mu desna ruka. Prikupljene njegove misli o svećeništvu s raznih gledišta, također s malim ekumen-skim pogledom, želi se skicirati i ponuditi zaokruženi pogled na njegovo teološko-pastoralno razumijevanje biti i uloge svećenika u formaciji njegova svećenstva. Na kraju se kratko dotiče Strossmayerov odnos prema svećenicima.

1. Tadašnji relevantni crkveni dokumenti o svećeništvu

Ne može se govoriti o razumijevanju i formaciji svećeništva bez dogmatskoga sadržaja o svećeništvu, čije je temelje Strossmayer nalazio u tadašnjim relevantnim crkvenim dokumentima. Nauk Tridentskoga sabora o svećeništvu tada je bio temelj razumijevanja i formacije svećenika.

Tridentski sabor kojim je predsjedao papa Pio IV. usvojio je 15. srpnja 1563. godine učenje o sakramentu svetoga reda i donio osam kanona. Reformatori su osporavali povezanost žrtve i svećeništva, a Sabor je ističe kao Božju odredbu. Pod žrtvom se ovdje podrazumijeva euharistija s kojom Sabor povezuje vidljivo i vanjsko svećeništvo kao pravi sakrament, a koje se nadovezuje na starozavjetno svećeništvo (Heb 7, 12). Novozavjetno svećeništvo ustanovio je Isus Krist koji je apostolima dao da posvećuju vlast, prinose i podjeljuju njegovo tijelo i krv te opraštaju i vežu grijeha. Sabor ističe važnost ređenja i jurisdikcije za sve stupnjeve sakramentalnoga reda, a razlikuje više i niže redove. Viši stupnjevi primaju neizbrisiv karakter, a za njihovo ređenje nije potrebno dopuštenje naroda ili vlasti. Eventualno samo službenike koje je postavila zajednica Sabor naziva kradljivcima i lopovima, koji nisu ušli na prava vrata.²

Taj apologetski stav Tridentskoga sabora o svećeništvu u bitnome je ostao dominantan za života i rada đakovačkoga biskupa Josipa Jurja Strossmayera s pojačanim liberalističkim naglascima, koji su s crkvenoga gledišta primarno sažeti u zbirci 80 teza skupljenih u *Syllabusu* koji je 8. prosinca 1864. godine pridodan enciklici Pija IX. *Quanta cura*. Od 80 teza *Syllabusa*, u Đakovu izdana, *Zbirka Denzinger-Hüner-*

¹ Izdana su četiri reprezentativna sveska: JOSIP JURAJ STROSSMAYER, *Sve za vjeru i za domovinu*, I-IV, M. Srakić, A. Landeka (ur.), Đakovo, 2015. (= *Sve za vjeru i za domovinu*, I, II, III, IV)

² Usp. H. DENZINGER, P. HÜNERMANN (ur.), *Zbirka sažetaka vjerovanja, definicija i izjava o vjeri i čudoređu*, Đakovo, 2002., br. 1763-1778 (= DH).

mann navodi njih 70, a među njima nema onih izravno teološki usmjerenih na svećenstvo, ali zato ima mnogo onih koje se odnose na pravo i slobodu Crkve, posebno pape.³

Od drugih tadašnjih relevantnih dokumenata koji dodiruju temu svećeništva vrijedno je podsjetiti na konstituciju o Crkvi Prvoga vatikanskoga koncila pod nazivom *Pastor aeternus* od 8. srpnja 1870. godine koja utemeljuje i proglašuje papinski primat i nezabludivost. Kad je svećenništvo u pitanju u njoj se polazi od Kristova ustanovljenja Crkve i službi pastira i učitelja u Crkvi. Jedinstvo službi u Crkvi jamči se petrovskom službom koja je trajno počelo i vidljiv temelj jedinstva episkopata i vjernika.⁴

Iz toga je vremena također pismo *Apostolicae curae et curitatis* pape Leona XIII. od 13. rujna 1896. godine kojim se ne priznaje valjanost anglikanskoga reda zbog nedostatka ispravne forme u kojoj dominira pneumatološka dimenzija: *primitive Duha Svetoga*.⁵ U dokumentu se navode ispravni katolički argumenti valjanosti svećeništva.

Strossmayer je uvijek nastojao profilirati i klesati lik poželjnoga svećenika, koji će odgovarati crkvenim dokumentima i duhu njegova vremena.

2. Duh Strossmayerova vremena

Bure i orkanski vjetrovi liberalizma odavno su uzbivali mirno more zapadne Europe i svojim valovima i olujama sve su više zapljuskivali luke hrvatskoga kulturnoga područja, a od sredine 19. st. snažno su udarili na vjeru i moral. Povezano s našom temom, kao ilustracija neka posluži podatak da je Ljudevit Gaj formulirao tzv. 30 zahtjeva naroda koje je 25. ožujka 1848. godine prihvatila i Narodna skupština u Zagrebu na kojoj je bilo nazočno oko 200 svećenika, gdje se prema Mataušiću javno zahtijevalo da se ukine celibat.⁶

³ Usp. DH, br. 2901-2980.

⁴ Usp. isto, br. 3050-3075. Detaljnije vidi: N. IKIĆ, *Petrovska služba. Stijena jedinstva i kamen spoticanja. Povijesno-teološki, biblijsko-dogmatski i ekumenski pogledi*, Sarajevo – Zagreb, 2015.

⁵ Usp. DH, br. 3315-3319.

⁶ Zahtjeve usporedi kod: J. HORVAT, *Ljudevit Gaj. Njegov život i njegovo djelo*, Zagreb, 1975., 254-255., 262. Navedeni podatak ugradio je u svom članku M. MATAUŠIĆ, Odnos katoličke crkve prema novijim idejnim strujanjima u hrvatskim zemljama 1848. – 1900., u: *Bogoslovska smotra* 55(1985.)1-2, 196-216., ovdje 196. Opširnije o idejnim previranjima u drugoj polovici 19. stoljeća vidi: N. IKIĆ, Strossmayer između hrvatstva i jugoslavenstva, u: *Vrhbosniensia* 1(1997.)2, 263-285., posebno 277-283.

Kratko skicirano, u Strossmayerovo vrijeme u Hrvatskoj bila su se formirala dva skoro nepomirljiva društvena tabora. Onaj hiperliberalni Crkvi je suprotstavljao školu, svećeniku učitelja, vjeri znanost i sl. S druge strane bio je formiran tradicionalno-katolički tabor koji se borio svim silama protiv države bez Boga, društva bez vjere, škole bez religije, braka bez sakramenta, Crkve bez svećenika i sl.⁷

Strossmayer zaključuje da su se liberalni napadi posebice usredotočili na tri polja: na svećenike, na školstvo i na brak.⁸ Po svemu sudeći, on je u mnogočemu sam bio dosta liberalan, ali je takav borbeni liberalizam doživljavao kao otrovnu biljku. Stoga je nastojao svim silama razotkriti liberalnu golotinju i bezboštvo liberalnih struja te nasuprot njima u evanđeoskom i učiteljskom duhu formirati i odgajati svoje svećenike, što je u središtu ovoga istraživanja. Što je duh vremena liberalniji, to je teža formacija i klesanje ispravnoga lika svećenika.⁹

Također je važno naglasiti da Strossmayer i u nestašici svećeničkih zvanja zagovara profil samo onih svećenika koji će potpuno odgovarati svojoj uzvišenoj zadaći. Njegov svećenik nije samo odvjetnik Božje istine, nego treba biti posve učen čovjek da uspješno odbije udarce protiv vjere.¹⁰

3. Strossmayerove misli o svećeništvu s kratkim ekumenskim pogledom

U formaciji idealnoga svećenika Strossmayer na samom početku svoga biskupskoga službovanja, pri preuzimanju biskupske službe 29. rujna 1850. godine, ističe da želi svećenika koji je satkan od solidnoga znanja, iskrene pobožnosti i neumorne ljubavi prema bližnjemu i narodu općenito. On želi svećenika revnoga u propovijedanju i vjernoga u svjedočenju.¹¹ On kao biskup želi u iskrenom povjerenju

⁷ Usp. J. J. STROSSMAYER, Slobodni zidari, u: *Sve za vjeru i za domovinu*, I, 557-559. Usp. također njegovu poslanicu: ISTI, O slobodi, u: *Sve za vjeru i za domovinu*, II, 355-360. Vrhbosanski nadbiskup Josip Stadler sažeo je liberalno socijalističke napade u poslanici svojim svećenicima, objavljen u: *Vrhbosna* (1907.)4, 51-53.

⁸ Usp. J. J. STROSSMAYER, Slobodni zidari, 558.

⁹ Vrijedan prošireni prikaz o toj temi donosi D. ILIČIĆ, Svećenik Strossmayerova vremena, u: *Diacovensia* 18(2010.)2, 363-386.

¹⁰ Uzroke nedostatku svećenstva Strossmayer vidi u duhu vremena i problemu odgoja. Zanimljivo je da predlaže da se svi bogoslovi školuju na fakultetu u Zagrebu kako bi se dobilo na izvrsnosti u odupiranju duhu vremena s obrazloženjem da su svi pomagali uspostavu novoga sveučilišta u Zagrebu od kojega sada svi trebaju imati koristi. Usp. J. J. STROSSMAYER, Način kako da se doskoči nestašici svećenstva, 'Poučni dio' okružnice iz 1877., u: *Glasnik biskupije Djakovačko-Sriemske* 8(1877.), 69-74.

¹¹ Usp. ISTI, *Govori*, S. Vukovac (ur.), Vinkovci, 1994., 5-18.

graditi odnos ljubavi i zajedništva sa svojim svećenicima. Time svjedoči da su mu svećenici na srcu. Iz te skrbi on brine za njihov duhovni, kulturni, intelektualni i teološki rast. Na duhovnom planu uvjerava ih u važnost godišnjih duhovnih vježbi, o kojima piše u veljači 1851. godine, a 1860. godine određuje ih kao obvezne za dijecezanske i druge svećenike.¹²

U okružnici *Dužnosti svećenika* iz 1874. godine Strossmayer ima potrebu upozoriti svoje mile suradnike na obvezu korizmenoga posta i pri tome da ne zaborave cilj koji se postom postiže, a to je kroćenje naših tjelesnih požuda i otvaranje puta kršćanskim krjepostima. On podsjeća svećenike u sklopu snažnoga liberalnoga utjecaja da oni prije svega propovijedaju i svjedoče svojim životom. Pri tome podvlači da i svećenici priznaju svoje propuste satnikovim riječima: »Gospodine, nisam dostojan...« (Mt 8, 8) Također ističe da svećenik, odrekavši se svoje obitelji, pripada prvo Bogu, a onda samo i potpuno svomu puku. On sve svoje talente stavlja u službu puka. Po svome zvanju svećenik je baštinik Isusove ljubavi i revnosti koju treba živjeti prema svomu puku, s njegovim grješnicima blago postupati, njegovim siromasima biti darežljiv. Svećenik treba biti prosjak za prosjake, lijepo formulira Strossmayer, kojemu su riječi i misli suvislo tekle, i podsjeća svećenike da je njihov predan rad najbolja molitva.¹³

U sklopu velikoga jubileja 1875. godine, a u povezanosti s uvjetima velikoga oprosta, piše okružnicu svećenicima s gledišta ispovjednika koji čini djelo Isusova milosrđa kao dobrog pastira (usp. Iv 10, 1-21). U ispovijedi je svećenik ispovjednik i sudac, ali treba biti uvijek blag i strpljiv, gorljiv i ustrajan te pun ljubavi, dobrote, poniznosti prema pokorniku poput svetoga Franje Saleškoga. Kada vjernici susretnu takvoga ispovjednika, onda će rado dolaziti na ispovijed, a kad osjete brzinu i nemar, jao svećeniku pred Bogom. Svećenik treba čekati pokornika, a ne pokornik svećenika, treba poput pastira tražiti ovčice, a ne da ovčice traže pastira, zaključuje Strossmayer.¹⁴

U dugoj okružnici 1877. godine pod nazivom *Jedinstvo svećenika* Strossmayer teološki podsjeća da je jedinstvo dar Isusa Krista, da je ono s jedne strane plod njegova otkupljenja, a s druge strane naš je cilj postići jedinstvo s Bogom, tj. ostvariti vlastito otkupljenje. U jedinstvu Kristova tijela svećenici su posebni udovi. Ovdje

¹² Na mnogim duhovnim vježbama bio je osobno nazočan. Usp. M. PAVIĆ, M. CEPELIĆ, *Josip Juraj Strossmayer, biskup bosansko-đakovački i srijemski, god. 1850.-1900.*, reprint izdanje, Đakovo, 1994., 109.

¹³ Usp. J. J. STROSSMAYER, *Dužnosti svećenika*, u: *Sve za vjeru i za domovinu*, I, 25-38. Među svećeničkim dužnostima spominje svećenikovu oporuku (usp. isto, 35.) i održavanje korona (usp. isto, 33.).

¹⁴ Usp. ISTI, *Veliki jubilej*, u: *Sve za vjeru i za domovinu*, I, 44-49.

Strossmayer obrađuje odnos svećenika i biskupa i priznaje da ima propusta i nedostataka na objema stranama (on se ispričava zbog teških riječi), ali se nigdje ne tuži na svoje svećenike. S njima on želi imati bratski odnos i biti im stalno na usluzi. Svećenici su sjedinjeni sa svojim biskupom koji je usta, vrata i ruke biskupije. Oni su također međusobno povezani. Njihova međusobna bratska ljubav, posebno prema bolesnim svećenicima, najbolji je primjer drugima, osobito mladima. On ih poziva da podnose teret jedan drugoga i da župljane primaju rado i otvoreno jer i naš puk ima rado svoje svećenike. Pastoralno gledano, Strossmayer želi imati svećenika po uzoru na Isusa, da se prema puku i grješnicima odnosi blago i strpljivo, da po selima okuplja zanemarenu djecu, da bude darežljiv čineći djela tjelesnoga i duhovnoga milosrđa, da u srcu nosi siromahe i prvi im pritekne u pomoć.¹⁵

Svoju *Riječ svećenicima* Strossmayer upućuje kao korizmu okružnicu 1879. godine. Opet kristološki ističe da je svećenik sudionik Kristova svećeništva, da je svećeništvo posredništvo između Boga i ljudi. Pri tome pojašnjava da je naše svećeništvo opetovanje svetoga otajstva Kristova križa. Po Kristovu nalogu svećenik obavlja službu posvećivanja u svome stadu. Iz te povezanosti s Kristovim pashalnim misterijem zaključuje da je svećeništvo živa ljubav kojom se Bogu i svijetu posvećujemo. Živu ljubav prema puku, onim poznatim pavlovskim žarom, treba svećenik svjedočiti u svemu osim u grijehu, opačini i nemoralu koji sve više raste. On osjeća da je svećenikova riječ u puku izgubila svoje značenje. U poslanici navodi da je po povratku iz Rima čuo za krvoproliće u jednom selu kraj Đakova u kojem je palo nekoliko žrtava zbog otpora vlasti koja je kupila porez. Pri tome se začuđeno pita: »zar ni toliko više upliva nemamo, da nas sviet posluša, kad mu u pamet dozivljemo nauk svetog Pavla, da je svaka vlast od Boga.«¹⁶ Svećenicima dozivlje u pamet da svojim lakomislenim govorom ne daju povod bilo kakvim sablaznima. Svoje zvanje ne smiju poistovjetiti sa svjetskim. Obrazlaže da je svećenik nešto daleko više. On je više od anđela Božjega, koji nema moći uskrisiti Lazara, pretvoriti kruh i vino u tijelo i krv Kristovu. On stalno misli na svoje stado i njegove duhovne potrebe. Strossmayer neumorno radi na njivi Gospodnjoj i za nju mari kao pastir. Stoga podsjeća da svećenici trebaju poučavati puk da se svoga posla lati, posebno u odgajanju djece, da se ne hrani svagdanjim otrovom, da ne raste u psokama i svađama. Škola za djecu ima svoj smisao samo ako je s Bogom združena, ako ne zazire od Crkve i Božje riječi, ako su oni koji ih odgajaju uzor svake dobrote. Ako se mladež u školama kvari, onda bi učiteljima bilo bolje da si objese mlinski kamen oko vrata i takve bi trebalo Isusovim bičem istjerati iz škola, a škole pozatvarati i ne davati više ni jedan novčić za njih, kategoričan je Strossmayer.

¹⁵ Usp. ISTI, O jedinstvu svećenika, u: *Sve za vjeru i za domovinu*, I, 63-96.

¹⁶ ISTI, *Riječ svećenicima*, u: *Sve za vjeru i za domovinu*, I, 195.

Nastavlja poučavati da pozitivan duh u školama treba izgrađivati. Potiče na to da djecu treba slati u škole, a *ne da čuvaju marvu*. Smatra da je katehetiziranje mladeži najsvetija zadaća svećeničkoga zvanja. Njima treba pomoći u svladavanju i odricanju od samih sebe. U tom procesu najvažnije je biti im svjedok vjere i uzor istine. To se postiže žrtvom. Nije pravi svećenik koji ne bi bio spreman za puk svoj trpjeti. U propovjedničkom duhu ističe da na ovom svijetu nema ni jedne tame koju svjetlo vjere ne bi rasvijetlilo, nema ni jedne zagonetke koju vjera ne bi razriješila, nema ni jedne želje koju vjera ne bi posvetila. Svjestan je da je vjera našega čovjeka prilično ugrožena, ali još nije kao u nekim zapadnim gradovima. Potiče svećenike da stalno propovijedaju i pozivaju na obraćenje poput proroka Natana, koji je Davida stalno opominjao (usp. 2 Sam 12), a u ispovjedaonicama da budu poput milosrdnoga Oca (usp. Lk 15, 11-31). Svećenik treba paziti posebno na mladež kao na oko u glavi i kao na svoju vlastitu dušu. Pozivao je svećenike da poput Isusa okupljaju mladež oko sebe.¹⁷

Devet godina kasnije, 1888. godine, Strossmayer ponovno piše okružnicu istoga naslova *Zla i nevolje na svijetu*. U njoj predstavlja sve nevolje svijeta, obučene u liberalni duh njegova vremena, kao posljedicu čovjekova grijeha. Što je vrijeme u sebi teže, to je uloga svećenika u tom vremenu značajnija. U takvim okolnostima Strossmayer ponovno ističe posebnost i uzvišenost posvetne dimenzije svećeničkoga zvanja uz onu učiteljsku i zastupničku. Prva dva vida svećeništva Strossmayer kristološki povezuje, a vjerojatno bi poslije Drugoga vatikanskoga sabora uz svećenike izričitije povezivao eklezijalnu zastupničku dimenziju, ovako samo govori o čistom i uzvišenom, ali kršćanskom zastupničkom pozivu. Za Strossmayera je svećenik Božji namjesnik, najveći dar Božji. On ne živi za sebe, nego za svoje zvanje i za svoje vjernike. Život mu treba biti u istini i Božjoj milosti. On treba biti uzor i živo zrcalo vjernicima. Kao takav uživa toliko poštovanje, ali samo ako je čist i neporočan, dok ima čistu ljubav prema svomu stadu, a u suprotnome se pretvara u izvor smrti i propasti. Svećeničko zvanje ili je uskrs i život ili je smrt i propast naroda. Svećenik je Kristov učitelj, sijač Božje riječi, drugi otac, zaokružuje Strossmayer.¹⁸

Strossmayer ističe eklezijalnu dimenziju svećeništva naglašavanjem posebnih veza s njegovim pukom kojemu je prijatelj, otac i savjetnik, iako se svećenik ne treba uplitati u svjetovne poslove. Prema svomu puku svećenik treba biti blag, umiljat i ljubazan. Potiče na to da vjernik osjeti, na neki način, kad ide svomu svećeniku da

¹⁷ Usp. isto, 193-202.

¹⁸ Usp. ISTI, *Zla i nevolje na svijetu*, u: *Sve za vjeru i za domovinu*, II, 260-261.

ide svomu Isusu. Đakovački biskup molio je da Isus našem narodu podari dobrih, pobožnih, učenih i revnih svećenika.¹⁹

O svetoj pokori, tj. sakramentu pomirenja, Strossmayer je svojim svećenicima češće pisao. U okružnici *O slobodi* iz 1889. godine poziva svećenike da ozbiljno i plodno slave s narodom sakrament pomirenja, tj. pokore, jer od toga naš puk ima najveće koristi. On objašnjava da se naš puk često ispovijeda, pa moli svećenike da to očuvaju u što većoj svetosti. U pozivanju svijeta na to slavlje neka polaze od tvrdnje da su svi ljudi grješnici, a najveći među njima jesu oni koji tvrde da grijeha nemaju jer takvi varaju sami sebe, sažima Strossmayer.²⁰

Godine Gospodnje 1887. Strossmayer piše veoma opširnu okružnicu *Kršćanstvo i Crkva* u kojoj često dodiruje liberalne napade, npr. na kršćanski brak i svećenstvo, koji dolaze iz puke mržnje i klevete. Takve napade on karakterizira kao bezboštvo koje je od samog Antikrista. Takvim *bogogrđnicima* svećenstvo je kost u grlu i, da mogu, oni bi ga ispili u kapi vode. U apologetskom stavu Strossmayer ističe da je upravo svećeništvo najveći Božji dar i dobročinstvo svakomu narodu, koje je svoju zadaću sjajno i slavno ispunjavalo i ispunjavat će je do konca svijeta. To tvrdi i na općoj i na lokalnoj razini. Iako u svakom sjemenu ima kukolja, tako je i među 12 apostola bio jedan izdajnik, ipak, Strossmayer ponosno izjavljuje da je svećenički stalež čist i sjajan kao sunce Božje. Crkva je božanska ustanova, a u toj Crkvi Bog je ustanovio svećeništvo svojom vrhunaravnom moći. Taj isti Bog i danas po svećenicima djeluje i čini čudesa u svijetu.

U istoj okružnici kao pozitivan primjer općega svećeništva Strossmayer opisuje irskoga svećenika na temelju jednoga francuskog autora. Irski svećenik divno je biće, lijep kao dan, vitak i visok kao gora, marljiv i neumoran tako da jedva doživi 50-ak godina. On je siromah i nevoljnik kao i njegov narod, ali je čist i neporočan poput tračka sunca. Toliko je sjedinjen sa svojim narodom da ga nitko od naroda ne može rastaviti. Ako svijet gladuje, on otkida od svojih usta i daje mu hranu. Ako itko u irskom narodu mora trpjeti, prvi je svećenik koji trpi, ako itko seli iz Irske, prvi je svećenik koji ga prati. Najveće blago i ures irskoga naroda jesu njegovi svećenici, rezonira Strossmayer. Jednako tako hvali uz francusko, talijansko i domaće svećenstvo. Ono je organski dio našega naroda. Zato ga toliko napadaju drvljem i kamenjem, ne birajući oružje, klevete i pretvaranja. Budući da su takva vremena, on poziva svećenike da moralno budu još budniji i savjesniji, još čišći i svetiji, da budu i ostanu svjetlo svijeta i sol zemlje kako ne bi dali ni mali povod za velike hajke. Strossmayer u tom pogledu poziva i narod da se ne da zavesti neutemeljenim kle-

¹⁹ Usp. ISTI, Kršćansko ustrojstvo država, u: *Sve za vjeru i za domovinu*, II, 98., 111.

²⁰ Usp. ISTI, *O slobodi*, 311.

vetama protiv svećenika jer je svećenstvo put od njegove puti, a svećenik je poslije Boga najveći prijatelj narodu kojega prati od kolijevke pa do groba. Narod neka štuje i brani svoje svećenike jer tako brani samoga Isusa i vjeru. Narod neka moli za njih, poticao je Strossmayer.²¹

Povodom 40. obljetnice svoje biskupske službe Strossmayer je 1890. godine napisao okružnicu o sebi, svome pozivu i svećeništvu. Pri tome ističe da je uvijek bio vjeran Bogu, Crkvi i svomu narodu. To je upravo ono što traži i od svoga svećenstva. Za svećeništvo iznosi stav da je ono opće u svojoj biti i poslanju. To najbolje dolazi do izražaja kod misionara koji radi općega spasenja ostavljaju svoje roditelje, braću, sestre i svoju domovinu te radi Krista odlaze u misijska područja. Temeljem općenitosti svoga svećeništva svećenik ljubi svakoga čovjeka po načelu: *što ne želiš da drugi tebi čini, ne čini ni ti drugima*. Svećenik ljubi onaj narod kojemu služi u svome poslanju svoje Crkve koja je općenita. Ne može se ljubiti Boga, a mrziti čovjeka jer bi ljubav tada bila prazna riječ, zaokružuje Strossmayer.²²

Papa Leon XIII., s kojim je Strossmayer bio u izvrsnim odnosima, napisao je 15. svibnja 1891. godine svoju značajnu encikliku *Rerum novarum* koja prva sustavno i temeljno govori o tadašnjem društvenom i socijalnom nauku Crkve i odnosu prema radništvu. Strossmayeru je to povod da se osvrne na još dvije zadnje papinske okružnice (*O Gospinoj krunici, O dvoboju*). On je već 17. siječnja 1892. godine napisao svoju vrlo opširnu okružnicu pod objedinjenim naslovom: *O radničkom pitanju, molitvi i dvoboju*. Tamo Biskup prvo poziva svoje svećenike da s jedne strane osobno iskoriste vrijeme korizme za vlastitu okrjepu i snagu kako bi bili živa i prava slika Isusa Krista, a s druge strane da u sakramentu pomirenja s vjernicima ističu Božju ljubav koja je iz Božjega srca presađena u ljudsko srce. Onda sažima da će samo tako Isusova istina i ljubav biti prisutna u svećenikovu životu, da je ljubav kruna kršćanskoga života, vrhunac krjeposti i izvrsnosti. U sklopu vrlo senzibilnoga pitanja odnosa bogatih i siromašnih Strossmayer poziva svoje svećenike da savjesno vode brigu o sirotinji i radnicima i to po primjeru Isusa Krista i poticajima pape Leona XIII. Tako savjestan i odgovoran, čist i neporočan svećenik služi i Crkvi i državi. U suprotnom može biti najveći domoljub, ali ako nije čist i neporočan, nije postavljen na uskrsnuće, nego na propast. Domo-ljublje je, prema Strossmayeru, za svećenika sveto, ali mora biti prožeto svetim

²¹ Usp. ISTI, Kršćanstvo i Crkva, u: *Sve za vjeru i za domovinu*, II, 206-212.

²² Usp. ISTI, Strossmayer o sebi, u: *Sve za vjeru i za domovinu*, II, 482-483.

svećeničkim životom. Samo se tako može služiti jednomu i drugomu, zaključivao je đakovački biskup.²³

U svojoj okružnici *Isus Krist* iz 1893. godine Strossmayer s Pavlom ističe da je Isusa, koji nije imao grijeha, Bog učinio grijehom da nas oslobodi od grijeha (usp. 2 Kor 5, 21). Naglašavajući napadano božanstvo Isusa Krista, đakovački biskup kaže da je On pravi Bog i pravi čovjek, da je vječni svećenik i vječna žrtva. U tom duhu poziva svećenike da Riječ Božju propovijedaju i stalno u srcu nose svjedočeci je u svakoj životnoj prilici. Dakle poziva ih da ne budu samo prenositelji i propovjednici nego i svjedoci vjere. Uvjerava ih da je njihov život po evanđelju najbolji dokaz Isusova božanstva i čovještva. U burnom liberalnom vremenu on očekuje od svećenika trajnu ljubav i vjernost Crkvi, a osobito kad je Crkva progonjena ili napadana. Moli ih da ne dadnu povod liberalizmu, zbog čega trebaju izbjegavati kazalište, plesove i bučne zabave. Na drugoj strani potiče ih da čuvaju svoju svećeničku odoru, da mole časoslov, da obavljaju vjerno svećeničku službu, da stalno borave u svojoj župi (rezidenciji), a ako imaju potrebu otići, to trebaju javiti nadređenom.²⁴

U okružnici *Pokora i pokajanje* iz 1896. godine đakovački biskup konstatira da je svećenik najkorisniji svomu narodu ako je živa i prava slika vječnoga svećenika Isusa Krista, ako je dobar pastir, ako je svjetlo svijeta i sol zemlje, ako živi ono što propovijeda, ako dostojno slavi svete sakramente, a posebno sakramentalno pomirenje.²⁵

O sakramentu pomirenja i srodnim temama Strossmayer je pisao više puta. Tako je 1879. i 1881. godine pisao o jubilejskim oprostima, o pokori 1890. i 1896. godine, a okružnica *Sveta pokora* iz 1899. godine također razvija teologiju pomirenja u kojoj svećeništvo ima posebnu ulogu. Svećenici božanskom moću u ime Krista i Crkve opraštaju grijeha i zato moraju sami biti slika i prilika Isusova, a s pukom Božjim postupati tako kako je Isus postupao. Božja svemoć povezana je u tom sakramentu sa svećenikovom slabošću, sažima Strossmayer.²⁶

²³ Usp. ISTI, O radničkom pitanju, molitvi i dvoboju, u: *Sve za vjeru i za domovinu*, III, 27-28., 97-98., 124-125.

²⁴ Usp. ISTI, Isus Krist, u: *Sve za vjeru i za domovinu*, III, 183-184. Oci dominikanci 1893. godine imali su misije negdje u Đakovačkoj biskupiji. Stoga ih Strossmayer radosno od srca hvali i s njima se poistovjećuje: »Oci Dominikanci su moji, a ja dušom i tijelom njihov.« (*Isto*, 184.). Usp. također M. PAVIĆ, M. CEPELIĆ, *Josip Juraj Strossmayer, biskup bosansko-đakovački i srijemski*, 109.

²⁵ Usp. J. J. STROSSMAYER, *Pokora i pokajanje*, u: *Sve za vjeru i za domovinu*, III, 382-383.

²⁶ Usp. ISTI, *Sveta pokora*, u: *Sve za vjeru i za domovinu*, III, 509-512.

Ovdje je korisno kratko ukazati na ekumensku dimenziju lika Strossmayerova svećenika pored već navedenih teoloških, pastoralnih i duhovnih karakteristika. U svojoj korizmenoj okružnici *Život i apostolsko djelovanje sv. Ćirila i Metoda* od 4. veljače 1881. godine, u kojoj zahvaljuje papi Leonu XIII. za encikliku *Grande munus* od 30. rujna 1880. godine, Strossmayer poziva na slogu s pravoslavnom braćom: »Budimo prema njima puni ljubavi i dobrote (...) Ljubimo iskreno braću s kojom živimo.« On pri tome navodi i svoje razloge koje mi ne moramo prihvatiti, npr. da su »oni s nami jedna krv i jedan narod«, ali zasigurno njegova teološka opravdanja moramo cijeniti. On dalje obrazlaže: »(...) zato što je i njihov obred lijep i veličanstven, uveden u Crkvi po sv. Baziliju i sv. Ivanu Zlatoustom, koje i mi kao i oni kano svete uglednike Božje štujemo i zazivamo, što se na njihovim žrtvenicima pravi živi Bog za spas svieta prikazuje, što se i u njihovim hramovima sveto slovo Božje ori, što se u njihovu pojenju čarobni glasovi izstoka isto tako divno odzivaju kao kod nas zapada.« Čini se važnim podvući da u njegovu modusu zbližavanja »ostane svaki pri onom što nam je duši sveto i milo, što nam je od vjekova duši i srcu priraslo, ali da se u jedno združimo u onom što su nam sveti apoštoli preporučili i kao svetu oporuku ostavili«, isticao je slavni đakovački biskup.²⁷

U okružnici *Kršćansko ustrojstvo država* iz 1886. godine ističe da smo s istočnim kršćanima jedno po sakramentima, a različiti po obredima, što je divan ures jedne i druge Crkve.²⁸

4. Elementi za formaciju Strossmayerova svećeništva

4.1. OPĆI PASTORALNI OKVIR

Strossmayer je relativno često izravno pisao svećenicima, a svakako ni u jednoj okružnici nije zaboravljao uputiti im koju dobru riječ ili savjet. Sve Strossmayerove okružnice pokazuju da su mu svećenici doista bili na srcu. S njima je imao redovno dobru komunikaciju. Njegov dobar odnos sa svećenicima prvo je jamstvo dobroga pastorala i najvažnija pretpostavka njegova produbljenja u njegovoj biskupiji. U svećeničku izobrazbu on je svjesno ulagao. Za njihovo permanentno obrazovanje odgovorno se brinuo da imaju dovoljne svećeničke, duhovne i intelektualne kvalitete za traženi pastoralni rad. Tako je Strossmayer stvarao dobru klimu kroz prijateljsku povezanost svećenika s biskupom i svećenika međusobno. To mu se činilo uvjerljivom pretpostavkom da njegovi svećenici mogu najbolje odgovoriti potrebama i zahtjevima liberalnoga vremena u kojem su živjeli, a to znači da su visoko obrazovani, dovoljno upućeni u sva važnija zbivanja u njihovoj okolini, ali

²⁷ Usp. ISTI, *Život i apostolsko djelovanje sv. Ćirila i Metoda*, u: *Sve za vjeru i za domovinu*, I, 300-301.

²⁸ Usp. ISTI, *Kršćansko ustrojstvo država*, 18-19.

i šire, a danasve da osobnim primjerom neporočnoga i duhovnoga življenja budu svjedoci, poticatelji i smjerkaz svojim vjernicima. On ni u nestašici svećenika nije žrtvovao svećeničku kvalitetu za njihovu kvantitetu.

Strossmayer je svjesno naglašavao veliku ulogu svećenika u narodu. Stoga je svoje svećenike stalno poticao na aktivnost i na religioznom i na kulturno-društvenom polju radi općega dobra (uređenja i obnove crkava, uređenja knjižnica, skrbi za umjetnost i umjetnine). Svećenik je za Strossmayera pored pastoralne zadaće, jednostavno, čovjek kulture. Zato je poticao svećenike da aktivno djeluju na tom području i tako šire hrvatsku i kršćansku kulturu. Nadalje je svećenik za njega čovjek molitve i meditacije, akcije i kontemplacije, čije će pastoralno sijanje Bog blagoslivljati kako bi riječi njegova srca našle put do srca ljudi.

4.2. TEOLOŠKO-SAKRAMENTALNI OKVIR

Za Strossmayera je svećenik u prvom redu čovjek vjere i navjestitelj riječi Božje. To je njegovo poslanje u duhu Isusove zapovijed iz Mt 28, 19-20. Svećenik ništa drugo ne treba naviještati osim Isusa i njegova evanđelja. Da bi mogao ispravno naviještati, treba upoznati svu objavu i vjerodostojno svjedočiti svu vjersku istinu. Njegov svećenik mora ljubiti Isusa i Crkvu.

Strossmayer razumije svećeništvo kao nadnaravni poziv, utemeljen na vjerskom odnosu prema Bogu u Duhu po Isusu Kristu. Kristološki gledano, svećeništvo je ustanovio Isus Krist, ono je ucijepljeno u njegovo tijelo kao posebni udovi. Ono je dar Crkvi i narodu. Svećenstvo je nešto daleko više od drugih zvanja. Svećenik je više od anđela Božjega, koji nema moći pretvoriti kruh i vino u tijelo i krv Kristovu. Zato on treba biti Kristova slika. Svećenik je, za njega, obdaren darovima Duha, poslan u prvom redu radi spasenja drugih, eklezijalno uzet iz naroda za narod. Uz svećenika je bitno vezao poslanje Crkve, svjedočenje u znanju i istini te služenje određeno navješćivanjem i slavljenjem sakramenata, davanjem narodu onoga što si sam ne može dati. Za Strossmayera svećenička služba teološki kulminira u posvećujućoj sakramentalnoj zadaći, što njegovo zvanje čini nadnaravnim darom. Taj dar darovan mu je da u pastirskom duhu vodi povjereni mu zajednicu, da u učiteljskoj dimenziji bdi nad pologom vjere, da u svemu pozitivnome primjerno služi narodu i da mu bude svjetionikom. Sukladno duhu Strossmayerova vremena svećenici imaju zadaću apologetski čuvati vjersko i moralno jedinstvo u kristološkoj i eklezioskoj dimenziji Crkve. Strossmayer očekuje od svoga svećenika da bude svjetiljka koja svijetli, da bude produhovljeni navjestitelj kojemu će knjiga omiliti, da bude uvijek svjedok istine, pravde i ljubavi, koja treba proknuti svećenikovo srce. Njegov svećenik ne smije tražiti svoju čast, nego samo čast Isusa Krista, ne smije ići za svojom korišću, nego biti samo

na korist narodu. On potiče svoga svećenika u revnosti za slavu Božju. Ne samo da propovijeda moral nego da i živi moralno te tako snagom uzora i svjedočenja bude drugima dobar primjer u beskompromisnoj borbi protiv grijeha, mržnje i zloga u svijetu. Njegov svećenik treba biti apologeta Kristova evanđelja, branitelj Crkve i crkvenoga nauka, vjere i čudorednosti, koji će ići u svijet samo onda kada ga zove služba Božja ili korist bližnjega.

Kristološki je Strossmayer u pogledu svećeništva potpuno na tridentskoj liniji. Ministerijalno svećeništvo Crkva je uvijek temeljila na Kristovu svećeništvu, koje se u Crkvi nastavlja po biskupima i svećenicima u apostolskom nasljeđu. Biblijski gledano, uspostavu svećeništva Strossmayer locira u dvorani posljednje večere, dakle zajedno s euharistijom, s kojom je neodjeljivo povezano. Isus je tako neodvojivo spojio sveti red s otajstvom svoga otkupljenja i svoje Crkve. Ta se milost sakramentalno podjeljuje polaganjem ruku. Zato svećenik treba sve sakramentalne obrede obavljati ozbiljno, dostojno, časno i s posebnim veličanstvom i dostojanstvom, na što je, kako smo vidjeli, Strossmayer često pozivao svoje svećenike.

Na nekoliko mjesta u svojim okružnicama đakovački biskup dotaknuo je uvijek senzibilno pitanje odnosa ministerijalnoga i općega svećeništva. Sažeto se može reći da ih on gleda spojene i povezane i kao takve ih štuje i ljubi. On ih ne poistovjećuje. Čini se da je Strossmayer ovdje ispred svoga vremena kada već 1898. godine poziva roditelje da snagom krsnoga svećeništva budu, na neki način, »domaće svećeništvo« svojoj obitelji i tako utemeljuju svijet na pravom kršćanstvu, kojega nema bez prave slobode, mira i napretka, isticao je u okružnici iz 1898. godine.²⁹ Ovdje se otkriva njegovo veliko teološko vrjednovanje krsnoga svećeništva i eklezijalna paralela kasnijemu pojmu »kućne Crkve«, koje je Drugi vatikanski koncil revalorizirao i naglasio.³⁰

Strossmayer je posebno bio svjestan senzibilnoga i složenoga odnosa svijeta i svećenstva u njegovo vrijeme. On je često poučavao kako svećenik treba razumjeti svijet i kako se treba prema njemu postaviti. Taj odnos tumači onim što je zapravo svećenik svijetu u teološko-eklezijalnom poimanju, a što je svijet u odnosu na svećenika. On ističe da je svećenstvo poseban stalež koji se ravna po evanđeoskim, a ne svjetovnim kriterijima. Svećenikova uloga u svijetu naglašeno je apologetska, on svjedoči otajstvo Krista i Crkve te odlučno brani vjeru. Svećenik toliko pripada svijetu koliko je potrebno da ga uputi na Krista. Upozorava da se svećenik ne može poistovjetiti sa svijetom koji hvali što evanđelje kudi. U svijetu svećenik ne traži svoju čast ili korist, nego Kristovu, te ne ispunjava svoju volju, nego Isusovu. Sukladno

²⁹ Usp. ISTI, *Majka Crkva nastavlja djelo spasenja*, u: *Sve za vjeru i za domovinu*, III, 453-456.

³⁰ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dogmatska konstitucija o Crkvi »Lumen gentium«* (= LG), u: *ISTI, Dokumenti*, Zagreb, 72008., br. 10-11.

snažnom liberalnom vremenu, Strossmayer je apologetsku zadaću svećenika silno naglašavao. Njegov svećenik ne smije od svijeta bježati, nego mora biti branitelj i svjedok duhovnih vrijednosti, a na drugoj strani ne smije podlijetati grješnosti svijeta. Ono grješno u svijetu on treba izbjegavati kako bi tom svijetu bio uzorom svetosti i čistoće.

Moralno gledano, Strossmayer ne želi u svećeniku imati dvoličnjaka. Od njega očekuje da ono što propovijeda i živi. Dakle ne samo da propovijeda o moralu nego da i sam živi moralno i druge poučava moralu. Za duhovni lik Strossmayerova svećenika nije toliko važna samo fundamentalna teologija nego je i moralno svjedočenje neobično važno. Strossmayeru je to sasvim jasno te nastoji duhovno hrabriti svoje svećenike u nastojanju u moralnim vrjednotama. On očekuje da se vlastitim moralnim životom svećenik bori protiv nemorala u društvu. Karakter njegova svećenika krasi krjepost istine u kojoj svećenik mora odgajati i druge, svjedočeci i živeći istinu. Da bi svećenik mogao svijetu svijetliti, on treba biti čovjek molitve. Bez molitve on uzalud naviješta ili sije. Ako Gospodin ne blagoslivlja, onda je sve besplodno. Ako svećenik ne moli, njegovo propovijedanje nema duše i uvjerljivosti. Nema morala bez molitve.

5. Strossmayerov odnos prema svećenicima

Strossmayerova slika o svećeniku bila je formirana u bitnome dogmatskom smislu na tridentinskim temeljima. Isto tako valja promatrati i odnos biskupa Strossmayera prema njegovim svećenicima na toj ravni s još naglašenijom sviješću veće jurisdikcije. Takva svijest o tom odnosu biskupa i svećenika upravo je s Tridentom potencirana. Skolastika je dogmatski gledala temelj svećeništva u prezbiteratu s obrazloženjem da svećenik jednako kao i biskup valjano slavi euharistiju. Takvo je dogmatsko razumijevanje u tridentnsko vrijeme još na snazi, ali se očitije jurisdiksijski ističe da biskupi, kao nasljednici apostola, na poseban način pripadaju hijerarhiji i upravljaju Crkvom postavljeni od Duha Svetoga. U odnosu na prezbitere jasno se kaže da su oni viši s obrazloženjem da podjeljuju krizme, zareduju službenike Crkve i da mogu obavljati sve ostalo za što drugi, niži redovi nemaju vlast.³¹ Strossmayeru je tridentnska pravno-jurisdiksijska tendencija itekako poznata, ali on svjesno nastoji izgrađivati osobni i prijateljski odnos sa svojim svećenicima, što mu je uglavnom uspijevalo. Iz svega dosad rečenoga iščitava se Strossmayerov biskupski i bratski odnos ljubavi i zajedništva prema svećenicima, za čiju duhovnu, kulturnu, intelektualnu i teološku izobrazbu on doista brine. Strossmayer priznaje da u odnosu biskupa i svećenika ima propusta i nedostataka na objema stranama. Ipak se nigdje ne tuži na svoje svećenike. Dobar odnos prema svećenicima njemu

³¹ Usp. DH, br. 1768.

je jamstvo dobrog pastoralnog i najvažnija pretpostavka njegove borbe s liberalnim utjecajem u njegovoj biskupiji.

Ipak, rijetki slučajevi ili iznimke potvrđuju pravilo. I Strossmayer je imao takvih slučajeva. Naime poznat je tzv. slučaj svećenika Josipa Karla Fučka. Njega je đakovački Duhovni stol osumnjičio za nemoralan život (da je neposlušna bitanga, noćna skitalica i marljiv kartaš te za nekanonsko ponašanje), a onda je Fučko tužio Strossmayera prvo crkvenim (Duhovnom stolu u Zagrebu), a potom i civilnim vlastima (Odjelu za bogoštovlje i nastavu pri Zemaljskoj vladi u Zagrebu) za nasilničko i samovoljno ponašanje te za odnos prema kapelanima kao robovima. Ipak je riječ o nevaljalom svećeniku koji je 1870. godine opravdano bio sveden *ad statum laicale*, zaključila je Biočić.³² Takav ili slični primjeri ne smiju biti dominantni u zaključivanju kako je Strossmayerov odnos prema svećenicima bio loš.

Umjesto zaključka

Neki bi mogli pomisliti da Strossmayer uz toliku angažiranost na političko-kulturnom polju nije držao potrebnim i nije stigao savjesno se brinuti za pastoral u svojoj biskupiji i za svoje svećenike. Čini se da se takvi doista varaju. Dokumenti, posebno njegove poslanice i okružnice koje su istraživane, svjedoče suprotno. Njemu su svećenici bili doista na srcu i za njih se svestrano brinuo. Na drugoj strani od njih je mnogo očekivao i zahtijevao.

Sasvim je sigurno da Strossmayer nije razvijao sustavnu teologiju o svećeništvu. Stoga je razumljivo da se u njegovim tekstovima prožimaju i isprepliću kristološke, eklezijalne, sakramentalne, pastoralne, moralne i duhovne sastavnice lika i profila njegova svećenika. Ipak, u formaciji svojih svećenika nije zapostavljao ni jednu dimenziju.

Najsazetije rečeno, Strossmayer je bio brižljiv pastir svoje biskupije koji je duhovno formirao i poticao svoje svećenike da budu svjetiljke koje svijetle, svjedoci istine, pravde i ljubavi. Na takve se svećenike on oslanjao u nastojanju organiziranja uspješnoga pastoralnoga rada koji je trebao odgovoriti velikim izazovima njegova vremena. Takve je želio poslati narodu, a od naroda je očekivao da takve svećenike sluša kao Mojsija i proroke.

³² Ovdje se ograničava na taj slučaj što ne znači da ih nije bilo više. Također ovdje se ne ulazi u neke optužbe (klevete) protiv samoga Strossmayera. To neka obrađuje netko drugi. Za navedeni slučaj usp. A. BIOČIĆ, 'Nevaljao' svećenik ili 'nemaran' biskup? – Tužba đakovačkog svećenika Karla Fučka protiv biskupa Strossmayera 1869. godine, u: *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti* 33(2015.), 217-237. Zaključna misao na str. 236.

Na kraju se bit Strossmayerova svećenika može sažeti tako da je svećenik dužan: *in doctrina* – u nauku braniti i čuvati kršćansku vjeru; *in gravitate* – u poteškoćama davati dobar primjer; *in verbo* – u propovijedanju poticati na ljubav; *in caritate* – iz ljubavi praštati; *in fide* – iz vjere živjeti; *in castitate* – u ćudoređu se boriti za čistoću.

U tom duhu razumio je svećeništvo i nastojao formirati svoje svećenike.

ELEMENTS OF STROSSMAYER'S UNDERSTANDING AND FORMATION OF PRIESTHOOD AND HIS RELATIONSHIP TOWARDS THE PRIESTS

Niko IKIĆ*

Summary: *Basing his understanding of priesthood on the relevant Church documents of the time, Josip Juraj Strossmayer sought to form his priests primarily as pastoral associates who would be able to respond theologically to all liberal attacks of the time. Based on Strossmayer's fragmented thoughts on this subject, collected from his circular and other letters to priests, the goal of this article is to depict his image of a priest and the profile of his formation of a pastoral associate, who is in dialogue with God and the world. The path to the goal leads through a brief presentation of the liberal spirit of his time, through creating the stone composition of his pastoral mosaic of a priest with a short ecumenical view, and the sketching of his theological and pastoral understanding of the essence and the role of his priest and his formative endeavour. All of this reflects Strossmayer's episcopal and fraternal relationship of love and communion towards the priests. Imbued with friendship, he cares for their spiritual, cultural, intellectual, and theological growth.*

Keywords: *holy orders, priesthood, liberal influence.*

* Full prof. Niko Ikić, Ph. D., Catholic Faculty of Theology, University of Sarajevo, J. Stadlera 5, 71000 Sarajevo, Bosnia and Herzegovina, niko.ikic@bih.net.ba